

Učenici sa sela i učenici iz grada

(Jedan prilog utvrđivanju razloga slabijeg uspjeha učenika putnika u centralnim osnovnim školama)

Josip Anić

Da bi se mogli uspostaviti takvi odnosi utjecaja na kvalitet obrazovanja koji bi mu maksimalno doprinosili, potrebno je utvrditi faktore utjecaja i njihov relativni značaj u cjelokupnoj strukturi utjecaja na školski uspjeh.

Faktore koji determiniraju školski uspjeh djece moguće je klasificirati u tri veće skupine:

- a) lične osobine učenika (npr.: inteligencija, marljivost, radne navike, zdravstveno stanje učenika i sl.),
- b) materijalno-financijske i organizaciono-kadrovske prilike škole (školski prostor, opremljenost škole sredstvima za suvremenu nastavu, stručne sposobnosti i broj nastavnika i sl.), te
- c) prilike porodice i uže društvene zajednice.

Značaj pojedinih od ovih faktora bio je predmet ispitivanja različitih autora u prošlosti. Vlada opća suglasnost da je inteligencija učenika najrelevantniji faktor njegovog uspjeha u školi. Međutim, usprkos ovakvoj jednostavnosti mišljenja, temeljenoj na empirijskim podacima do kojih su došli ovi i drugi istraživači, i sami autori upozoravaju na činjenicu da je javno mnjenje u svom jednostranom intelektualizmu predimenzioniralo ovu vezu.

Naime, za uspjeh u školi važni su i brojni faktori koji s inteligencijom stoje u vrlo ograničenoj povezanosti. Fleming je (1943. g.) dao pregled svih radova koji su se odnosili na ispitivanje povezanosti između socio-ekonomskog statusa porodice i školskog uspjeha djeteta; iz njega je vidljivo da su razni autori ustanovili da je ta povezanost značajna i pozitivna. I Flemingova vlastita istraživanja potvrđuju to stanovište.

Campbell je (1952) pokazao da je kulturna razina sredine važan faktor za determinaciju školskog uspjeha djeteta. Kao relevantan faktor uspjeha on spominje i karakteristike škole: školska zgrada, veličina razreda, metode školske organizacije i nastave kojima se, po njegovom mišljenju, obraćalo malo pažnje, nasuprot individualnim psihološkim i fizičkim osobinama učenika.

Vršeći komparativna ispitivanja različitih aspekata ponašanja djece koja su pohađala »progresivne« i »ortodoksne« škole u Engleskoj, Thorndike je (1941) ukazao da postoji u svakoj školi jedan karakterističan ton, ili moral, koji zavisi od uprave škole, nastavničkog kadra i drugih faktora (npr.: tipa zajednice kojoj školi služi), a koji bi također mogao biti od značaja za uspjeh učenika.

Jedno od najopsežnijih ispitivanja utjecaja različitih faktora na školski uspjeh izvršio je Leslie C. D. Kemp. Ispitivanjem je bio obuhvaćen vrlo velik broj škola, a dijapazon promatranih faktora utjecaja vrlo širok (42 varijable). I u ovom ispitivanju je najveći koeficijent korelacije nađen između školskog uspjeha i inteligencije. Više od polovice varijance u testovima čitanja, rješavanja aritmetičkih problema i opće informiranosti objašnjava se ovim faktorom.

Međutim, i sociološki status (rezultantna cluster vrijednost 5 varijabli, među kojima je nađena visoka povezanost) je u vrlo značajnoj korelaciji sa inteligencijom (koef. korelacije 0,52) i sa školskim uspjehom (0,56). Promatranjem koeficijenata parcijalne korelacije u funkciji konstantnosti varijable »inteligencija« ili varijable »socio-ekonomski status«, autor zaključuje da inteligencija ima veći značaj za determinaciju postignuća učenika u školi od socio-ekonomskog statusa. Naime, kada se varijabla »socio-ekonomski status« drži konstantnom, korelacija između školskog uspjeha i inteligencije iznosi 0,62, a zadržavanje inteligencije kao konstantne varijable daje korelaciju između školskog uspjeha i socio-ekonomskog statusa svega 0,30.

Varijable »inteligencija« i »socio-ekonomski status« uzete zajedno daju multiplu korelaciju sa školskim uspjehom od 0,76, što znači da svi ostali faktori znatno manje doprinose školskom uspjehu djece.

Ispitivanja provedena u našoj zemlji potvrđuju ove navode. U zadnjih nekoliko godina longitudinalnim postupkom proučava se na jednom ograničenom broju ljubljanske djece utjecaj nekih psihomatskih i socijalnih faktora na duševni razvoj i školski uspjeh djeteta. Dosadašnji rezultati ukazuju na značajnu, iako ne visoku, korelaciju između stambenih prilika, prihoda i broja djece u porodici, i školskog uspjeha učenika.¹

Jedno ispitivanje na zagrebačkoj populaciji (N = 11.052, broj odjeljenja 327, broj škola 35), koje se odnosilo na ispitivanje utjecaja porodičnih prilika na uspjeh učenika osnovnih škola, također ukazuje na povezanost socio-ekonomskog statusa i školskog uspjeha.²

Iz navedenih i drugih ispitivanja vidljivo je da u funkciji različitosti socio-ekonomskih prilika porodice varira i školski uspjeh djece tih porodica.

Problem utjecaja prilika u porodici i u užoj društvenoj zajednici na školski uspjeh učenika od posebnog je značaja u onim školama koje su s obzirom na to heterogene, odnosno gdje je varijabilitet tih prilika velik. To u prvom redu važi za tzv. centralne ili sabirne škole koje okupljaju djecu iz više sela uz djecu iz centra u kojem se škola nalazi. Prilike pod kojima žive djeca sa sela najčešće se znatno razlikuju od onih u kojima žive njihovi drugovi iz centra, iako pohađaju istu školu.

Seoska djeca obično u svom rodnom mjestu pohađaju prva četiri razreda, a od V do VIII razreda dovršavaju školovanje u centralnoj školi. Prednost otvaranja takvih škola je nesumnjiva. U njima se formiraju odjeljenja od samo jednog razreda, na jeftiniji se način dolazi do školskog prostora, racionalnije se koristi nastavnički kadar, škola se lakše snabdijeva skupljim učilima, a sve to može u određenoj mjeri utjecati na bolji uspjeh u školi. Međutim, ovakva organizacija centralnih škola stvara i prilično problema. Paradoksalno je, iako tačno, da su najčešće ti problemi okrenuti upravo prema onima zbog kojih je ta organizacija i sprovedena, a to su učenici sa sela.

U čemu su učenici sa sela hendikepirani u odnosu na svoje drugove iz grada, a što bi moglo imati odraza na njihove različite uspjehe u školi? U prvom redu to su slijedeći faktori:

¹ Toličić, referat na XVI Internacionalnom kongresu psihologa, Bon, 1960.

² Cotić, Fulgosi, Lazić: *Porodične prilike i uspjeh učenika osnovne škole*, Pedagoški rad, Zagreb, 1963, br. 3—4.

a) Predznanje učenika putnika, koji su pohađali niže razrede u seoskim školama, redovito je manje³ s obzirom na teže prilike pod kojima učitelji rade u tim malim školama gdje su učionice prenatrpane, gdje su odjeljenja najčešće kombinirana, gdje je nastavnih sredstava malo, gdje su uvjeti redovito nepovoljniji nego u centru, gdje su — ukratko — materijalno-financijske i organizaciono-kadrovske prilike škole znatno teže.

b) Učenici sa sela u centralnim školama su u nepovoljnijem položaju zbog toga što putuju (pješke, biciklom, autobusom, vlakom) i zbog toga gube više vremena; to se odražava i na redovitost njihove ishrane a u krajnjoj konsekvenci i na njihovo zdravstveno stanje.

c) Životni standard porodica učenika putnika, a i njihov kulturni nivo, u pravilu je niži od onog u gradu, a kako smo vidjeli to je od značaja za razinu postignuća u školi. Seoska porodica zbog svog kulturno-obrazovnog nivoa ne pomaže svojoj djeci u savladavanju školskih zadataka koliko gradska porodica, a ponekad čak djeluje obrnuto.

d) Roditelji djece nastanjene u mjestu školovanja imaju više prilike kontaktirati s nastavnicima i lakše doći do obavještenja o uspjehu svoje djece u školi, dok roditelji učenika putnika to teže ostvaruju. Oni čak često nisu u stanju prisustvovati niti roditeljskim sastancima.

e) Materijalne prilike učenika, njihova socijalna sredina i neki drugi momenti određuju, između ostalog, i njihov vanjski izgled, odnosno način odijevanja, pa i ponašanja. Iako učenikov vanjski izgled ne bi trebao biti relevantan faktor za školsko ocjenjivanje, rezultati ispitivanja⁴ pokazuju da se on javlja kao parazitaran faktor, jer transferom emocionalnog odnosa utječe na visinu ocjene znanja učenika.

f) Ako nastavnici stalno upozoravaju učenike sa sela na njihov slabiji uspjeh u odnosu na učenike iz centra (dokaz da oni to rado čine je i ovo ispitivanje koje su oni inicirali!), oni time ne motiviraju učenike na veće zalaganje i bolje učenje, već postižu upravo obrnuti efekt.⁵ Ako se učenicima na to sistematski ukazuje, onda je to put obeshrabrenja i diskvalifikacije u natjecanju za bolji uspjeh, a možda i uzrok javljanja otpora prema obučavanju.

Vidi se, dakle, da ima dosta razloga za razlike u rezultatima učenja učenika putnika i onih nastanjenih u mjestu školovanja. Ti razlozi mogu biti objektivni, a mogu biti i subjektivni (bilo da se nalaze u ličnosti učenika, bilo u ličnosti nastavnika).

Iako se mogu pretpostaviti razlozi razlika u školskim uspjesima jednih i drugih učenika, bili smo, svejedno, mišljenja da je potrebno neke stvari empirijski provjeriti i po mogućnosti kvantificirati. Ovo ispitivanje su, osim toga, zahtijevali nastavnici jedne centralne osnovne škole koji nisu bili zadovoljni rezultatima koje postižu njihovi učenici sa sela.

CILJ I PROBLEMI ISPITIVANJA

Cilj našeg ispitivanja bio je, dakle, sasvim praktičan: pružiti informacije upravi škole o eventualnim razlozima koji utječu na različitost nivoa školskog obrazovanja učenika putnika i učenika nastanjenih u mjestu školovanja.

³ Aranjš, Gabelica, Markovac, Mužić, Šimleša: *Nivo svladavanja osnovnih računskih operacija*, Bilten Zavoda za školstvo, Zagreb, 1960, br. 4–5.

⁴ V. Smljanić-Colanović: *Socijalni odnosi među učenicima i zavisnost tih odnosa od porodičnih i drugih uslova*, Savremena škola, Sarajevo, 1954.

⁵ Bujas i suradnici: *Eksperimentalni prilog psihologiji takmičenja u osnovnoj školi*, PKZ, Zagreb, 1950.

Ispitivanjem smo htjeli utvrditi:

1. da li se učenici, koji se razlikuju po školskom uspjehu, razlikuju još po nekim za uspjeh relevantnim faktorima,
2. kolika je povezanost između tih diskriminirajućih faktora i školskog uspjeha i
3. kakav odnos je razlika u školskom uspjehu prema razlikama u tim obilježjima.

Naše pretpostavke su bile ove:

- a) ako postoji razlika između školskog uspjeha učenika putnika i učenika iz grada, onda tu razliku uvjetuju i određeni objektivni faktori,
- b) ti diskriminirajući faktori su u korelaciji sa školskim uspjehom,
- c) veličina razlika u školskom uspjehu jednih i drugih učenika je kompozit razlika u tim relevantnim faktorima koji su u korelaciji sa školskim uspjehom.

ISPITANICI (UZORAK)

Ispitanici su bili učenici viših razreda jedne bjelovarske osnovne škole. Obuhvaćena su po dva odjeljenja svakoga razreda— jedno odjeljenje seoske djece, a drugo gradske. Prvi su završili četiri niža razreda u okolnim selima, a drugi u Bjelovaru. Djeca sa sela dolaze u školu pješice, vlakom, autobusom ili biciklom, zavisno od udaljenosti i porodičnih materijalnih prilika.

Ispitivanjem je bio obuhvaćen 321 učenik, odnosno 167 učenika sa sela i 154 iz grada. Broj učenika u komparativnim odjeljenjima pojedinog razreda je neznatno odstupao, a broj muških i ženskih ispitanika je u svim odjeljenjima bio podjednak.

REZULTATI I DISKUSIJA

Kao prvo, trebali smo utvrditi stupanj razlika u školskim uspjesima paralelnih odjeljenja gradske i seoske djece. Odlučili smo se da to promatramo samo kroz tri pokazatelja:

- opći uspjeh,
- uspjeh u hrvatskosrpskom jeziku i
- uspjehu u matematici.

Smatrali smo da će ova tri pokazatelja moći sasvim zadovoljavajuće reprezentirati sve ono što skupnim imenom nazivamo »školski uspjeh« u osnovnoj školi, iako nije isključeno da bi i u nekim drugim predmetima našli određene specifične razlike.

Značajnost razlika među uspjesima učenika putnika i učenika nastanjenih u mjestu školovanja utvrdili smo hi — kvadrat testom (X^2).

Odjeljenja seoske i gradske djece VI i VII razreda se razlikuju u općem uspjehu i matematici, a VIII razreda samo u maternjem jeziku. (Razlika je uvijek u korist učenika iz grada, tj. oni postižu bolje ocjene.)

Među odjeljenjima V razreda nismo našli razlike niti u općem uspjehu niti u dva glavna predmeta.

Nađene razlike u školskim ocjenama nisu ni izdaleka onako velike kakve bi trebalo očekivati po izjavama nastavnika. Istina, nepostojanje statistički značajnih razlika još ne znači da stanovite razlike ne postoje, pogotovo ako te razlike uvijek imaju istu tendenciju, tj. kada su one uvijek u korist učenika iz grada. Isto tako, nepostojanje statistički značajnih razlika među školskim

ocjenama ne znači da ne postoje razlike u stvarnom znanju, jer je dokazano da školske ocjene nisu valjani odraz faktičnog znanja učenika.

Da bismo provjerili opravdanost takve sumnje, primijenili smo testove znanja (pitanja objektivnog tipa) iz matematike i maternjeg jezika u oba odjeljenja VIII razreda. Značajnost razlika među rezultatima što su ih postigli učenici putnici i učenici iz grada u testu znanja iz matematike i testu znanja iz maternjeg jezika određena je također hi — kvadrat testom.

Za rezultate iz matematike dobili smo X^2 značajan na razini značajnosti od 2%. Dakle, iako se ocjene ovih učenika iz matematike ne razlikuju, postignuti rezultati u testu iz matematike, tj. u stvarnom znanju, statistički su značajno različiti.

Dobiveni X^2 između rezultata seoske i gradske djece u testu iz maternjeg jezika značajan je na razini manjoj od 1%.

No, bez obzira što školske ocjene, kako vidimo, nisu odraz samo stvarnog znanja učenika, one sankcioniraju njanje i službena su njegova potvrda pa ćemo ih zbog toga i tretirati kao mjeru znanja učenika, imajući na umu da pritom pravimo stanovitu pogrešku.

Sada, kada smo vidjeli odnose između školskih uspjeha jednih i drugih učenika, interesiralo nas je — razlikuju li se oni po još nekim bitnim obilježjima, te u kakvom su odnosu ta obilježja i školski uspjeh učenika.⁵

Posebno smo upitnikom prikupili podatke o:

- zanimanju roditelja učenika,
- školovanosti članova obitelji,
- interesu učenika za daljnje školovanje,
- interesu roditelja za daljnje školovanje njihove djece,
- pomoći učenika u obavljanju različitih poslova u obitelji,
- vremenu od polaska u školu do povratka kući.

Iz službene evidencije škole povadili smo, također, podatke o izostancima učenika s nastave.

Mi smo već istakli svu šarolikost faktora koji djeluju na školski uspjeh učenika. U ovom našem ispitivanju odlučili smo se samo za manji broj sasvim arbitrarno određenih faktora, vjerujući da ćemo i među njima naći dovoljno uzroka za različite uspjehe učenika u školi. Zbog ove arbitrarnosti i manjeg broja obuhvaćenih faktora moguće je da neki faktori, koje nismo kontrolirali, djeluju u još značajnijoj mjeri, ali će oni svejedno biti izostavljeni.

Zanimanja roditelja učenika iz grada i učenika sa sela statistički se značajno razlikuju kada je u pitanju otac, dok se zanimanja majki ne razlikuju. Očevi djece sa sela većinom su zemljoradnici (34,7%) ili radnici (34,7%), a gradske djece radnici (41,5%) i službenici (31,1%). Kod seoske djece ima svega 7,2% očeva službenika, a gradske djece 7,1% zemljoradnika. Ostale kategorije zanimanja oca su znatno manje zastupljene i kod jedne i kod druge djece.

Majka je najčešće domaćica kako u seoskim (75,4%) tako i u gradskim obiteljima (67,5%), a onda radnica (14,9% iz grada, 9,5% iz sela). Treba kazati da dobar broj majki djece sa sela, iako su prikazane kao domaćice, pomaže u obavljanje poljoprivrednih radova, pa su prema tome i zemljoradnice. U takva distingviranja se, međutim, u ovom ispitivanju nismo upuštali iako smatramo da je to bilo vrijedno učiniti.

⁵ U ispitivanju smo testirali i značajnost razlika u inteligenciji učenika, ali taj dio psihološkog ispitivanja ovdje izostavljamo.

Iz istog razloga zbog kojega smo pretpostavljali da bi zanimanje roditelja moglo utjecati na školski uspjeh njihova djeteta, interesirala nas je i školovanost članova obitelji naših ispitanika. Pitali smo učenike da li je koji član njihove obitelji završio neku srednju, višu ili visoku školu (fakultet). Postotak odgovora na ovo pitanje u sve tri predložene kategorije je veći u odjeljenjima učenika iz grada i ukazuje na znatne razlike među učenicima putnicima i učenicima iz grada po nivou naobrazbe članova njihovih obitelji (X^2 je značajan na razini značajnosti od 1%). Dok 44,1% gradske djece ima nekoga koji je završio srednju, višu ili visoku školu, među seoskom djecom je takav postotak svega 14,8%. Osim toga, veći broj članova seoskih obitelji, koji su završili takvo školovanje, ne žive više u zajedničkom kućanstvu sa ispitivanom djecom, pa je stvarna razlika u obrazovanosti članova obitelji djece sa sela i iz grada još i veća.

Zanimanje roditelja i školovanost članova porodice određuju na neki način i njihov interes za daljnje školovanje djeteta poslije obavezne osnovne škole. Pitali smo učenike, šta žele njihovi roditelji da oni rade poslije osnovne škole — da li da nastave školovanje u srednjoj školi, ili da uče neki zanat, ili da ostanu raditi na zemlji. Želje roditelja gradske djece su pretežno orijentirane na srednju školu (74%), a znatno manje na izučavanje zanata (21,4%), dok je kod želja roditelja seoske djece slučaj obrnut — oni preferiraju učenje zanata (50,8%) nad pohađanjem srednje škole (38,9%). Treća alternativa je bila zemljoradnja, ali izgleda da ona nije atraktivna niti seljacima niti građanima. Jedan jedini roditelj učenika iz grada bi htio da mu sin bude zemljoradnik, iako su — kako smo vidjeli — preko 7% očeva učenika iz grada — zemljoradnici. Međutim, činjenica je da svojim sinovima zemljoradnički posao ne žele ni roditelji iz sela. Manje od 8% anketirane seoske djece izjavilo je da im roditelji žele da i oni budu zemljoradnici, dok se ostalima želi priskrbiti neka srednja škola ili zanat.

Željeli smo saznati kakav je u tom pogledu interes samih učenika. Razlikuju li se njihovi interesi i želje za daljnjim školovanjem od interesa i želja njihovih roditelja? U svim odjeljenjima gradske djece je najveći postotak odgovora »ići u srednju školu« i kreće se od 71,43% u VIII razredu do 84,61% u VII razredu (78,05% u V, a 81,81% u VI razredu). Učenici sa sela pretežno žele učiti neki zanat, a samo mali broj njih želi se baviti zemljoradnjom. Ipak, veći je broj učenika sa sela koji žele nastaviti školovanje u srednjoj školi, nego što je broj gradske djece zainteresirane za učenje zanata.

Među željama i interesima roditelja i djece postoji veliko slaganje. To važi i za seosku i za gradsku populaciju. Ta podudarnost može se objasniti bilo identifikacijom interesa učenika sa željama njihovih roditelja, bilo na taj način što su djeca pripisivala roditeljima ono što sami žele. Za problem ovoga ispitivanja to, međutim, nije od većeg značaja jer nas prvenstveno interesiraju razlike među seoskom i gradskom djecom, a njih smo uspjeli možda i dvostruko utvrditi. Naime, možda je ovo slaganje indikator konzistencije učeničkih odgovora, a konzistencija je u ovom slučaju, čini nam se, i važnija nego stvarna roditeljska želja. Ovdje je još važno istaknuti da su razlike u interesu seoske i gradske djece najveće u onim razredima u kojima su i najveće razlike u školskom uspjehu.

Osim interesa porodice za daljnje školovanje djeteta, željeli smo utvrditi koliko porodica stimulira i pomaže učenika u izvršavanju njegovih svakodnevnih

nih školskih zadataka, tj. da li netko pomaže učeniku u učenju, u kojem nastavnom predmetu mu se najčešće pruža pomoć, kako često se učenika potiče na učenje i sl. Iako smo u odgovorima na ta pitanja našli određene razlike, one nisu statistički značajne pa ih ovdje nećemo opširnije komentirati. Valja ipak naglasiti da se najčešće pomaže učenicima u učenju stranoga jezika i matematike, a prije smo vidjeli da postoji statistički značajna razlika u obrazovanosti porodice, pa bismo mogli reći da, ako i ne postoji statistički značajna razlika u čestini pomaganja (mada je i to dosta nevjerojatno), ono ipak postoji razlika u kvalificiranosti te pomoći djeci sa sela i djeci iz grada.

Vjerovali smo da će se učenici sa sela razlikovati od svojih drugova iz grada i po čestini pomaganja roditeljima u obavljanju različitih poslova. Odgovori naših ispitanika to, međutim, ne potvrđuju, iako je dosta rašireno mišljenje da seoska djeca znatno više rade različite domaće poslove od gradske djece, te da im manje vremena ostaje na raspolaganju za učenje, što onda uvjetuje i njihov slabiji školski uspjeh. Možda bi sretnijom formulacijom pitanja u upitniku zaista i dobili neku razliku među učenicima, ali smo ih pitali, samo, kako često pomažu roditeljima u radu, a ne i to u kakvom radu. Dobiveni podaci pokazuju da i gradska djeca, kao i seoska, jednako često pomažu roditeljima, ali je moguće pretpostaviti da su poslovi u kojima učestvuju seoska djeca prosječno teži da dulje traju. Da je uz predloženo pitanje bilo navedeno i nekoliko vrsta poslova, možda bi se pokazalo da dijete iz grada pod pomoći roditeljima podrazumijeva kupovanje novina i cigareta ocu u trafici, a učenik sa sela kopanje vrta ili sakupljanje ljetine, što u svakom slučaju nije jednako. O tome, međutim, nismo vodili dovoljno računa prilikom sastavljanja upitnika. Zbog toga proizlazi da se samo odjeljenja V razreda po tome međusobno razlikuju, tj. učenici V razreda sa sela češće pomažu svojim roditeljima u obavljanju nekih poslova nego njihovi vršnjaci iz grada (dok 70,27% učenika toga razreda sa sela kaže da često pomaže roditeljima, samo 56,09% učenika iz grada tvrdi to isto).

Unaprijed smo znali da će se komparabilna odjeljenja seoskih i gradskih učenika razlikovati po vremenu odsustva od kuće zbog nastave, ali smo željeli utvrditi kolika je ta razlika. Za svako odjeljenje seoske i gradske djece izračunali smo prosječno vrijeme odsutnosti, pa smo ta prosječna vremena komparirali. Učenici putnici potroše u prosjeku 1,5 do 2 sata više vremena zbog pohađanja nastave nego njihovi drugovi iz grada. Kako su to razlike među prosječnim vremenima, to su za neke ispitanike te razlike još znatno veće. Neki učenici iz starijih razreda i udaljenijih sela potroše od polaska u školu do povratka kući i do 9 sati (to je duže vrijeme od radnog vremena industrijskog radnika!).

Dodamo li tome da učenici putnici ne samo da provode izvan kuće u prosjeku 1,5 do 2 sata duže nego učenici iz grada već da za to vrijeme pješake, čekaju vlak ili autobus, ne baš sasvim siti i u ne baš udobnim prostorijama, a često i na kiši i vjetru, tada ta razlika postaje još nepovoljnija za učenike sa sela. Suvišno je i govoriti da su oni u tom vremenu i na tim mjestima izloženi negativnim utjecajima u odgojnom smislu nego što su to učenici koji se nalaze pod nadzorom svojih roditelja.

Na kraju, usporedili smo službene podatke o izostancima jednih i drugih učenika, jer je poznato da izostanci djeluju negativno na svaki uspjeh u radu pa i na školski uspjeh. O učeniku koji često izostaje s nastave stvara se loše

mišljenje kod nastavnika, a osim toga takav učenik je u nepovoljnijem položaju u normalnom praćenju kontinuiteta nastavnog procesa, pa i otuda mogu uslijediti lošiji rezultati.

Uzimajući u obzir vremenske prilike i ostale uvjete pod kojima učenici sa sela pohađaju nastavu, bilo bi za očekivati da će oni imati znatno više izostanaka od svojih drugova iz grada. Evidencije, međutim, pokazuju da stanje nije sasvim tako. Iako postoje male razlike u broju izostanaka s nastave seoske i gradske djece, te razlike nisu statistički značajne. Jedina statistički značajna razlika je kod izostanaka učenika VIII razreda, a i ona na razini značajnosti od 5%. Znači da usprkos svemu učenici putnici nastoje redovito pohađati nastavu i uredno izvršavati svoje školske zadatke.

Na osnovu svih ovih podataka možemo zaključiti da su obilježja koja diskriminiraju jedne učenike od drugih, tj. po kojima se statistički značajno razlikuju učenici putnici od učenika iz sjedišta škole, ovi: zanimanje oca, školovanost članova obitelji, interes učenika i njihovih roditelja za daljnjim školovanjem djece, te vrijeme od polaska u školu do povratka kući.

Na osnovu svih ovih podataka vidimo da učenici sa sela po mnogim obilježjima ne pripadaju istoj statističkoj populaciji kojoj i učenici iz grada i da ne prave jednu homogenu cjelinu. Varijabilitet obilježja jedne i druge djece veći je od intervarijabiliteta svake kategorije posebno, što, međutim, ne znači da su diskriminatorna obilježja relevantna za školski uspjeh. Da bismo i to utvrdili, odnosno da bismo provjerili koliko koje od tih obilježja uvjetuje razliku u školskim postignućima, računali smo korelacije između svakoga od tih obilježja i školskog uspjeha.

Kako su nam varijable imale više razreda, a rezultati nisu bili simetrično distribuirani, računali smo korelaciju pomoću koeficijenta kontigencije C. Nedostatak ovog koeficijenta je u tome što maksimalna vrijednost ovisi o broju kategorija u tablici iz koje se računa i što praktički ne može doseći visinu od 1, pa je otežano njegovo direktno uspoređivanje s drugim koeficijentima korelacije, a teško se uspoređuje i sa drugim vrijednostima koeficijenta C ukoliko su dobiveni iz različitog broja kategorija.

Evo najprije podataka o stupnju povezanosti diskriminatornih varijabli sa školskim uspjehom. Uz dobiveni koeficijent kontigencije navodimo i maksimalno moguće vrijednosti C kako bismo pravilnije ocijenili stupanj asocijacije među varijablama.

Zavisna varijabla	Nezavisna varijabla	Koef. kontig.	C _{max}
Školski uspjeh	Zanimanje oca	0,18	0,76
Školski uspjeh	Školovanost obitelji	0,34	0,82
Školski uspjeh	Interes za školovanje	0,41	0,82
Školski uspjeh	Vrijeme odsutnosti	0,26	0,76

Iz koeficijenata kontigencije vidimo da su sva obilježja, po kojima se razlikuju djeca iz grada od djece sa sela (nezavisne varijable), u lakoj ili stvarno značajnoj korelaciji sa školskim uspjehom (zavisna varijabla). Dobiveni koeficijenti korelacije imaju nešto niže vrijednosti i zbog toga što izražavaju korelaciju kontigencije i jer su računati iz selekcioniranih skupina u kojima je varijabilitet i raspon rezultata smanjen selekcioniranjem.

Iako dobiveni koeficijenti kontigencije nisu naročito visoki, oni svejedno ukazuju da su diskriminatorna obilježja učenika relevantna za školski uspjeh i da se, prema tome, i u njima nalazi dio objašnjenja zašto učenici sa sela u centralnim osnovnim školama postižu nešto slabije rezultate nego učenici iz grada.

Ako bismo prihvatili našu interpretaciju razloga zašto nismo našli razliku između seoske i gradske djece po tome koliko pomažu roditeljima u obavljanju različitih poslova, po kvaliteti pomoći koja im se pruža pri savladavanju školskih zadataka od strane članova obitelji, i ako damo veći značaj razlikama u izostancima jednih i drugih učenika, te pogledamo povezanost i tih varijabla sa školskim uspjehom, onda slika postaje još potpunija.

Na kraju smatramo da bi trebalo istaknuti da bi na osnovu svih ovih utvrđenih razlika između prilika u kojima žive učenici na selu i učenici u gradu, te značaja tih prilika za školski uspjeh, trebalo očekivati još i veće razlike u školskim postignućima jednih i drugih učenika. Razlike u znanju vjerojatno i postoje, a razlike u školskim ocjenama su manje jer su učenici sa sela u zasebnim odjeljenjima, pa ako nastavnici i primjećuju razlike u znanju učenika putnika i učenika nastanjenih u mjestu školovanja, oni svejedno formiraju posebne kriterije ocjenjivanja za svako odjeljenje. U slabijem odjeljenju kriterij je blaži, a u boljem oštriji.

ZAKLJUČAK

1. Razlike u pojedinim obilježjima učenika putnika i učenika nastanjenih u mjestu školovanja su veće od razlika u njihovim školskim uspjesima, a korelacije između tih obilježja i školskog uspjeha su značajne.

2. Smanjivanjem razlika u životu stanovnika sela i grada smanjit će se i razlika u školskom uspjehu učenika putnika i njihovih drugova iz grada.

3. Kada u socio-ekonomskom statusu jednih i drugih učenika ne bi bilo nikakvih razlika, sama činjenica da jedni putuju do škole po sat pa i duže od drugih uvjetovala bi razliku u školskim postignućima.

4. Potpuno izjednačenje školskih uspjeha jednih i drugih učenika bilo bi realno zahtijevati i očekivati tek tada, kada bi i uvjeti života i školovanja bili izjednačeni. Do tada će učenici putnici samo većim naporima i zalaganjem postizati slične rezultate kao i njihovi drugovi iz grada.

Summary

STUDENTS FROM RURAL DISTRICTS AND STUDENTS FROM TOWNS

Among the factors which determine the success of pupils at school, conditions in the family and the immediate social community take an important place. Differences in these conditions tend to lead to differences in the pupils' success.

As these conditions vary greatly, particularly in primary schools in major centres which are attended both by children resident in the town and by those who commute from places in the surrounding area, an investigation of the effect of these conditions on the pupils' success at school will help to explain why the average results achieved by commuters are poorer than those of non-commuters.

Enquiries made recently in an elementary school revealed that these two groups of pupils also show differences in other qualities which have an effect on their studies.

In view of the differences existing between the respective conditions in which commuters and non-commuters live and study and of the importance of these conditions for the success of their studies one can expect greater differences in the success of the two groups. While differences in knowledge undoubtedly exist, they are not fully reflected in the school marks owing to the different criteria applied in country schools in comparison with town schools, because teachers do not seem to give adequate consideration to the conditions under which pupils study.

Резюме

СЕЛЬСКИЕ И ГОРОДСКИЕ ШКОЛЬНИКИ

Между остальными факторами определяющие успех школьников, значительное место занимают семейные условия в более узком общественном объединении. Отличительные признаки в этих условиях отражаются на успех в школах.

Имея в виду различия существующие в этих условиях, которые особенно высказываются в центральных — начальных школах, где кроме детей из центра в школу ходят и школьники приходящие из окрестных мест полезно рассмотреть влияние этих условий на успех в школах, на основании чего можно узнать причины по которым школьники приезжающие из окрестных мест, достигают более низкие результаты чем ученики из центра.

Проведенное исследование в одной начальной школе показало что школьники из центра (города) и школьники приезжающие из окрестности кроме различий в успехе отличаются по ряду других примет которые в соотношении с успехом в школе или степень отличительных признаков одних и других школьников является соединением различий в этих отличительных факторах стоящие в соотношении с успехом в школах.

На основании установленных различий существующих в условиях и жизненных обстоятельствах школьников приходящих из окрестности и селений и тех из города и значительности этих факторов воздействующих на школьный успех, надо ожидать и более острые отличия в школьных достижениях одних и других школьников. Различия в знаниях вероятно существуют но не отражаются в достаточности на школьные отметки по причине неоднобразного критерия в оценивании школьников: сельских и городских. Различные критерии по всей вероятности и существуют, так как преподаватели уважают различия в условиях влияющие на уровень знаний, но мимо этого различные критерии оценивания существуют, потому что преподаватели в первую очередь считаются с уровнем знаний и при этом не обращают достаточное внимание на значительные факторы обуславливающих уровень достижения определенных школьных успехов.